

Activisme polític: l'altre 'American Way of Life'?

 quaderndelesidees.press/activisme-politic-laltre-american-way-of-life/

September 10, 2016

Imatge: 15M Puerta del sol, Madrid, 2011.

Del 15M a les Nuits Debout, passant per Act Up i les Femen, la protesta política a Europa sembla haver-se convertit tota ella a l'activisme. Grups autònoms emprenen accions espectaculars pel seu compte i sense la mediació dels intermediaris habituals. Allà on s'instal·len per un temps més o menys breu, despleguen tota la gamma de l'agitació activista: teatre de carrer, construcció de comunitats democràtiques radicals, boicot, propaganda, resistència a les expropiacions, escarnis, i un llarg etcètera.

A Europa, l'activisme polític era fins fa poc l'arma pròpia dels anarquistes i dels feixistes. Per a l'esquerra d'arrel socialista revolucionària l'activisme era, en el millor dels casos, una eina tàctica, però no una força de la transformació de la societat. Era vist com la forma d'acció típica de les èpoques incapaces de fer una revolució, o pitjor, com una diversió de la burgesia per desviar forces de l'única lògica vàlida: la conquesta del poder per canviar la societat. Així, al maig de 1968, el Partit Comunista francès va començar oposant-se als moviments estudiantils, expressió d'una «malaltia infantil» de l'esquerra.

A l'Amèrica del Nord, per contra, l'activisme ha anat guanyant una importància considerable al llarg de tot el segle XX, i ha acabat estructurant tot el camp crític. Es pot llegir el paper creixent de l'activisme dins la vida política europea com una forma alternativa d'americanització de la nostra cultura?

La diferència entre Europa i els Estats Units s'explica per dos factors històrics: en primer lloc, el socialisme revolucionari mai no ha aconseguit arribar a una massa crítica als Estats Units, a causa de l'atracció de la *frontier*. Quan la revolució industrial va abocar el proletariat europeu a la revolta, el proletariat americà en canvi, quan no podia més, abandonava la fàbrica i es convertia en pioner, i a la fàbrica el substituïa algun nouvingut d'Irlanda o Itàlia. Aquest *turnover* n'és una primera explicació.

En segon lloc, i més important: a Amèrica, la major part de la protesta social, de les lluites per la igualtat i la justícia, no van arribar de la mà dels proletaris blancs, sinó dels

descendents d'esclaus negres. Les seves lluites no van prendre la forma de la «revolta», sinó la de la «militància», en el sentit cristià de la paraula, és a dir, de la transformació del món mitjançant l'ètica, l'exemple i l'amonestació (hi ha una «església triomfant» al cel, i una «església militant» a la terra, que pateix les injustícies del pecat i lluita per la salvació de tots). Així, van ser els principis evangèlics de les esglésies negres, principalment metodistes, els que van donar a la protesta política i social americana un caràcter més activista que no pas revolucionari.

┆ *La protesta social segueix un model diferent a Europa i a Amèrica.*

Sembla que el model europeu de la protesta social, que utilitza la lluita col·lectiva i té com a objectiu la conquesta del poder, hagi donat pas, molt a poc a poc, a un model americà que afavoreix l'acció directa no violenta i té com a objectiu transformar les consciències. Aquest canvi s'ha produït en tres etapes: en primer lloc, durant les dècades dels 60 i 70, Europa descobreix les protestes de Martin Luther King i Malcom X, i els moviments *hippies* de Califòrnia i Nova York. A partir dels anys 80, una nova força política, l'ecologisme, fa evolucionar l'activisme i li dona un nou instrument: les ONG. Greenpeace i WWF utilitzen la gamma clàssica: boicots, acció directa, desobediència civil, i també postures ètiques com ara el vegetarianisme o altres formes de compromís de viure una vida senzilla. Predicar per l'exemple i transformar les consciències individuals tant o més que la societat.

Imatge: Greenpeace München, You Can Save the Arctic.

La tercera etapa d'aquesta història recent de l'activisme compleix enguany vint-i-cinc anys d'existència. Està vinculada a la publicació d'un llibre de referència de molts moviments de protesta actuals, un pamflet publicat l'any 1991 sota el pseudònim de Hakim Bey: *T.A.Z., the Temporary Autonomous Zone*. *T.A.Z.* representa un punt d'inflexió no només en la història de l'activisme, sinó també en la història política d'Europa des de la Segona Guerra Mundial. A la seva estela, nous activismes apareixen a Europa durant la dècada dels noranta, com ara els moviments homosexuals o els ciberactivistes: inventen noves eines per obtenir nous drets. Apareixen per exemple el *hacktivisme*, el *guerrilla gardening*, el *disvestment* dels moviments anticreixement, o les Zones A Defensar (ZAD), pedres angulars de les resistències als macroprojectes infraestructurals (línies d'alta tensió o d'alta velocitat, preses, aeroports...).

Quan pregunto si l'activisme europeu recent és una forma alternativa d'americanització de la nostra cultura, vull dir: es pot considerar que *T.A.Z.* va ser la punta de llança d'un moviment de 25 anys de transformació profunda de la idea de lluita col·lectiva a Europa? D'un canvi ideològic subterrani, que no hem percebut perquè ha passat per sota dels nostres radars, però tan profund que, quan la generació de la Transició mira la generació del 15M, no entén el que fa i, fins i tot, dubta que estigui fent quelcom més que xerrar? Pregunto si, tornant a llegir *T.A.Z.*, podem entendre què està passant a les places europees.

T.A.Z. és un objecte difícil de descriure: és un llibre curt que, per la seva forma, s'assembla a *La societat de l'espectacle*, i sembla inspirat pels aforismes de *La gaia ciència*. Sobre el fons, parla de societat i de política, d'art i d'Internet. No argumenta: és un text nietzscheà, de pura afirmació. Exposa idees, intuïcions, trossos d'anàlisi. Formalment, *T.A.Z.* té molt més a veure amb un pamflet artístic que amb un de polític. No obstant això, parla de política —de fet parla sobretot d'això, però amb un to més proper al *Manifest Surrealista* que al *Manifest Comunista*—.

«La meva intenció no era fer de *T.A.Z.* quelcom més que una prova, (un “intent”), un suggeriment, gairebé un somieig poètic. Malgrat l'entusiasme a vegades *ranter* del meu llenguatge, [*ranter* significa ‘rondinaire’, nom d'un grup de radicals protestants igualitaris de l'Anglaterra del segle XVII], no estic intentant construir cap dogma polític.»

| *Una TAZ és una microsocietat fugaç, una fugida del consens consumista.*

(«Intent» és una altra referència nietzscheana, concretament a un discurs polític de Zaratustra: «Què és un poble? Una multitud que fa un intent.») Pel que fa al fons, *T.A.Z.* és típic de la protesta dels EUA: un desafiament de caire jeffersonià, les arrels profundes del qual s'amaguen en el pamflet de Thomas Paine, *Sentit comú*, reeditat i rellegit constantment des de 1775. La protesta de Bey es fonamenta en la llibertat absoluta de pensar, en la igualtat real de drets, i la possibilitat irrenunciable per a tots els éssers humans de cercar la pròpia felicitat de la manera que els convingui. Això condueix Bey a donar la paraula a protestes estrangeres a la galàxia habitual de l'esquerra, com ara els protofeixistes dirigits per Gabriele d'Annunzio que van prendre Venècia l'any 1918-1919, o els il·luminat de Waco, Texas: la raó és que el fons de la qüestió no és ideològic, sinó social, en el sentit que té a veure amb els mateixos fonaments de la societat. *T.A.Z.* pregunta què és el que ens fa sociables, i contesta actuant, intentant, experimentant.

Bey parteix del següent principi: som sociables per naturalesa però, naturalment, la nostra sociabilitat canvia d'objecte de tant en tant. Per exemple, avui em sento bé en aquest club esportiu, aquest grup d'amics, aquesta família, aquesta ciutat, aquesta empresa. Però demà, sens dubte, em semblarà que algun d'aquests grups, una o altre de les meves relacions personals, s'han convertit en obstacles per a la meua llibertat i la meua capacitat de trobar la meua felicitat. I si res m'obligués a quedar-me, canviaria, i

seguiria sent feliç. La societat humana és un conjunt natural (com l'eixam, el ramat o la bandada), i la seva característica específica és la flexibilitat, cosa que permet una infinitat de reconfiguracions.

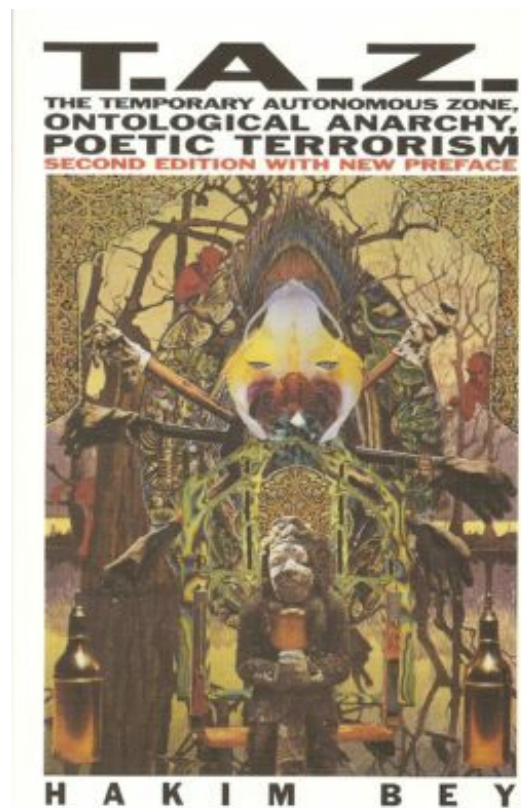
Però aquesta flexibilitat natural gairebé ha desaparegut de la societat moderna, a causa d'allò que Hakim Bey anomena la «cultura neolítica». Diu: mentre que durant el paleolític vivíem feliços en bandes soltes d'exploradors caçadors-recol·lectors i no coneixíem els horrors de la societat tancada, la revolució neolítica ens va assentar, primer, després ens va tancar en famílies, i finalment ens va assignar a l'Estat. L'últim pas el fa el capitalisme, que ens lliga encara més l'un a l'altre mitjançant el *commodity consensus*.

Literalment el *commodity consensus* és «el consens sobre les mercaderies», però també és «l'interès (o el benefici) consensuat». És difícil de traduir en una sola expressió però fàcil d'explicar: el capitalisme funciona com una xarxa d'intercanvis de béns, els quals ens aporten una comoditat, però també ens lliguen ben fort a un territori, un estatus, unes relacions determinades. Entre tots, consentim al sacrifici de la llibertat i de la igualtat per tal de mantenir la nostra comoditat, principal benefici mutu que aporta l'intercanvi constant de mercaderies entre nosaltres.

T.A.Z. descriu el capitalisme com «res més que una malaltia de la pell del neolític tardà». El capitalisme apunta la «l'escassetat imposada i la jerarquia imposada» per la revolució neolítica i el seu principal agent, «la família nuclear, amb el seu seguici de misèries edípiques».

Tanmateix, nosaltres podem escapar de la fixesa neolítica, si sabem recuperar aquesta sociabilitat intermitent de bandes nòmades que feia la felicitat del gènere *Homo* durant el paleolític.

Em pregunto d'on treu Hakim Bey tantes enormitats sobre la prehistòria, o en què fonamenta la seva drecera històrica de dotze mil anys. Però un pamflet poques vegades cita les seves fonts, i *T.A.Z.* no és un llibre argumentatiu: Hakim Bey parla de política, però parla com un artista. La seva matèria primera és el fet que «a tot arreu la gent desapareix de la Graella de l'Alienació i intenta restablir el contacte humà». Atès que és un artista, s'ha «deliberadament abtingut de definir la TAZ, i dona voltes a l'entorn del subjecte, projectant esteles vers un terreny per explorar. Bàsicament, la TAZ s'explica per ella mateixa». Una TAZ és un procés més estètic que polític, en el sentit que el seu component essencial no són les relacions de poder, sinó les sensacions individuals. I la

Imatge: Hakim Bey, *T.A.Z.*, portada.

política és només una manifestació d'aquestes sensacions. I l'autor conclou: «si l'expressió [TAZ] esdevingués d'ús comú, s'entendria fàcilment [...] s'entendria en acció».

Una TAZ és una microsocietat fugaç, necessàriament efímera perquè no obliga a ningú. La plaça de Catalunya, la Puerta del Sol i la plaça de la República van ser TAZ: mentre duren, sociabilitats diverses s'actualitzen constantment, van i vénen, sempre en moviment. Puix tot plegat desapareix, bé perquè ja no genera suficients llaços socials, bé perquè és atacat des de fora. En l'interval, s'han intercanviat coneixements, amistats, amors, han sorgit conflictes, s'ha experimentat una manera nova d'estar junts: la TAZ autoexplicada, sobre el taller, en acció. Un intent.

L'ocupació actual de places i carrers a diversos països d'Europa occidental per part de moviments espontanis té molt més a veure amb les TAZ que no pas amb situacions revolucionàries o prerevolucionàries. No és ni tan sols una revolta, ja que una revolta, precisament, consisteix a girar-se i enfrontar-se al mestre que ens fuetjava l'esquena: els activistes del 15M o de les Nuits Debout van optar per la resistència passiva i formes de desobediència civil en lloc d'una confrontació directa susceptible de desembocar en una insurgència.

La veu tradicional dels pobles d'Europa que aspiren a més llibertat i més igualtat s'ha trencat.

Aquesta característica és la que, potser, genera més crítica. Els activismes actuals són vistos per les generacions anteriors com moviments narcisistes que es complauen en la introspecció infinita; places ocupades per ni-nis que surten per primera vegada de casa dels pares i, sorpresos pel seu propi valor, diuen «governar-se»; semiinstruïts que confonen democràcia i discussió infinita. És possible que aquestes crítiques estiguin justificades, que zones d'autonomia temporals com aquestes siguin les bombolles de sabó de la política, i que mai en surti cap transformació política real.

*Imatge: Food distribution outside of home,
Chuck-Gould.*

És possible fins i tot que moviments activistes com les Femen, o les accions colorides dutes a terme davant de la COP21 de París, siguin caricatures de la veritable acció social transformadora popular, dissenyades expressament per crear confusió i diluir qualsevol reivindicació popular. Aquesta crítica, indubtablement la més dura de totes les que s'han fet a l'activisme, considera que l'activisme és un passatemps burgès tant inocu com qualsevol altre.

També és possible que el que està en joc sigui alguna altra cosa que no sabem distingir encara, perquè les nostres ulleres polítiques europees (el vidre esquerre d'aquestes ulleres és social i transformador, i el vidre dret és institucional i conservador) ens impedeix veure què està canviant de veritat al nostre voltant.

Qui millor representa aquest conflicte entre revolució i activisme, entre dues maneres de canviar la societat, és probablement Emmet Grogan. Grogan era anglès, un gran orador, i durant un temps va ser marxista ortodox. A finals dels anys 50, pren posició a Londres en contra de l'estratègia de tensió que el Partit Comunista persegueix, amb la idea de crear les condicions d'una revolució. Però Grogan ho fa de manera irònica, i així ho explica en la seva autobiografia, *Ringolevio*: llegeix un discurs incendiari cridant a una revolució permanent, amb frases com ara «el capitalista tancarà les portes de la seva fàbrica i cercarà nous camps per a la seva activitat. En la majoria de casos costarà molt arruïnar-lo. Però al davant té a centenars de milers de treballadors, amb les seves dones i els seus fills. Qui els defensarà? Qui vetllarà per ells? El poble, sencer, unit. Hem de donar i donarem al poble els mitjans per decidir i controlar l'economia d'aquest país». Revolucionarisme pur i dur, de la vella escola marxista. Emmet Grogan acaba el seu discurs, els comunistes londinencs aplaudeixen entusiasmats el que possiblement va ser el requisitori més dur que es va arribar a fer contra el capitalisme en aquella sala. Grogan espera uns segons, i diu: «us haig de ser sincer. Aquest discurs no el vaig escriure jo, sinó un tal Adolf Hitler. Acabeu de tenir un orgasme amb el discurs de Hitler al Reichstag l'any 1937». Hom s'imagina l'estupefacció de la sala: Grogan amb prou feines va tenir temps per tocar el dos per la porta de darrere, i agafar el primer avió cap a Nova York, i més tard a Califòrnia, on va conèixer Peter Coyote i va fundar un

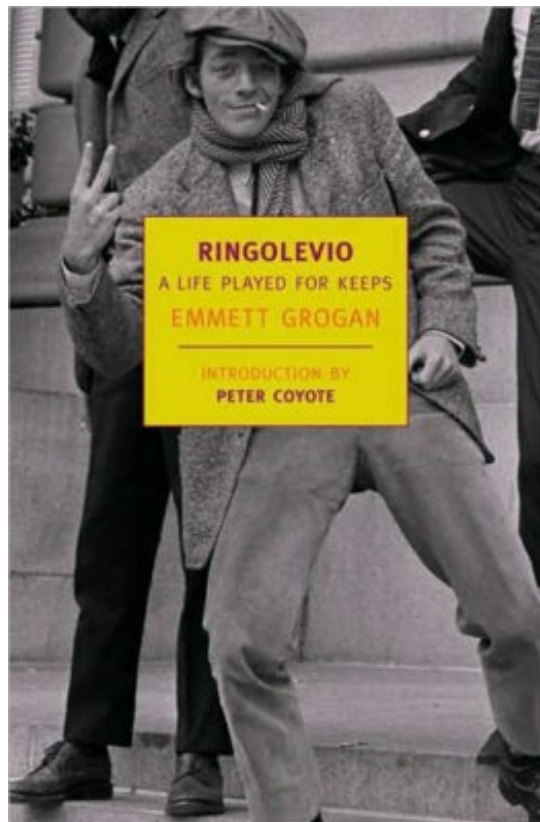
grup bohemí activista, mig colla de teatre existencialista, mig comunitat de vida autogestionada, que va existir a San Francisco entre el 1965 i el 1968 sota el nom de Diggers, i va generar un moviment conegut com a *hippie*.

Els Diggers de San Francisco plantegen el problema de l'activisme polític amb molta cruïsa. En el fons, és el mateix que explica *T.A.Z.*: sortim d'un segle XX que va generar els tres grans «-ismes» (bolxevisme, feixisme i ordoliberalisme). Tres ideologies construïdes sobre grans discursos històrics, que prometien un futur feliç si les masses feien cas dels seus arguments. Tres fracassos que deixaran a la història Stalin i Bréjnev, Hitler i Mussolini, Pinochet i Reagan. Tres fracassos, sobretot, que no permeten seguir fent discursos polítics com si no hagués passat res. Qui pot encara fer un discurs de barricades avui dia, quan els discursos de barricades són els que van permetre els nazis accedir al poder i posar en marxa la seva «solució final»?

Crec que l'existència i la importància de l'activisme són el símptoma que els grans discursos historicoideològics sobre la nostra societat han arribat a un impàs. La veu tradicional dels pobles d'Europa que aspiren a més llibertat i més igualtat s'ha trencat. L'estratègia dissenyada per l'esquerra europea a finals del segle XIX (unió dels damnificats de la terra, conquesta del poder polític, transformació de la societat) ha donat d'ella tot el que podia, s'ha deixat recuperar, *volens nolens*, pels seus enemics, i ara es troba donant voltes sobre si mateixa com un disc de vinil ratllat. Incapaç de renovar-se des de la Comuna de París, pretén encarar els reptes del segle XXI amb solucions del segle XIX. Aquesta estratègia està sent escombrada i evacuada per les envestides d'un discurs i d'unes pràctiques noves, que les generacions formades en el progressisme tradicional no entenen perquè prové d'una altra tradició: la tradició americana, on les lluites socials no s'han construït contra l'Església sinó amb el seu suport, on la transformació social passa per la transformació ètica personal abans que per la transformació política col·lectiva. Una tradició que explicita *T.A.Z.*, pamflet programàtic de l'activisme del segle XXI, un activisme que difumina la separació entre art i política.

SÉBASTIEN BAUER

Imatge: Emmet Grogan (amb gorra), Peter Coyote i els San Francisco Diggers, TAZistes abans d'hora.

Sébastien Bauer

França, 1972. Membre del Consell de Reducció des del n°205. Director des del n°209. Professor associat a la Toulouse Business School, ha creat i coordina un programa de creació d'start-ups amb impacte social i mediambiental anomenat Social Innovation and Change. També ensenya filosofia i antropologia del management.

